

מאמר רביעי בסידרה: כיצד הפך העם של קאנט וגיתה לעם של היסלר ואייכמן?

התסביר הלאומי

מאת אורי אבנרי

הערש: עופי חיפושית — אבא יצא לקרב — אבא נמצאת בפומריה — פומריה נשרפה כולה — עופי חיפושית... שיר זה, אחד הנפוצים בגרמניה, נולד במלחמה זו. כעבור שלוש מאות שנה עוד מעסיקה מלחמת-שלושים-השנה את היוצרים הגרמנים. אחד הפירות — מחזהו הנהדר של ברטולד ברכט, אבא קוראני — הוצג אף על קרשיבהמה בישראל.

גרוע מן הטבח וההרס היה הפיצול, שהפך מאז תופעת-קבע בגרמניה. עשרות מלכים, נסיכים, דוכסים וכמרים-שליטים שמרו איש-איש בעקשנות על חלקתו הקטנה, הפכו את גרמניה לשדה-קרב נצחי של אינטרסים זרים.

נער מזאנכוו מעריץ אדומות

לחמת-שלושים-השנה השפיעה על גרמניה כמו מחלת-נעורים התוקפת נער בן 15, בראשית שנותיו הפוריות ביותר, ומעכבת את התפתחותו בחמש שנים. בשוכבו במיטה, רואה הנער את חבריו משחקים, מתקוטטים ומתאבקים ברחוב. הוא מתמלא רחמים עצמיים. הגש של נחיתות המתחלף מדי פעם, בפתאומיות, בתחושה של עלינות. הוא שוקע בהתקפות של מלנכוליה. הוא סנטימנטאלי עד כדי מיאוס. הוא כותב שירים ומחבר מגנינות, אך בלבו נובטת הערצה כמוסה לכוח הגס, לאלומות — בשעה שחבריו הבריאים לא נאלצו מעולם לראות באלומות יותר מאשר אמצעי לעת מצוא.

תמונה זו יכולה לשקף, פחות או יותר, את מהותה של התרבות הגרמנית. היא הולידה אנשירוח נשבים ביותר, אבל היא לא הגיעה מעולם לשיימישקל רוחני — מן הסוג המציין את הבריטים, למשל. מישוהו ערך פעם מחקר וגילה כי לא קיים אף שיר-עם גרמני אחד שאינו מזכיר את המחת. שירים סנטימנטאליים והתקפות של ברוטאליות; געגועים לקדושה מעורפלת, נוסד ריכרד וואגנר, מהולים בתיאוריות גועיות מחפירות (גם הן נוסח ריכרד וואגנר) — זהו האופי הגרמני על רגל אחת.

העם שנחרב במלחמה, החל תולה את כל תקותיו במלחמה — משהו בנוסח „ברם ואש

מדוע עדה בידי הלאיוצלים לכבוש בקלות כזאת את אחת מאומות-התרבות המפותחות ביותר בעולם? כיצד יכול היה איש כמו אדולף היסלר ליהפך למנהיגם הנערץ של שמונים מיליון גרמנים? כיצד יכול היה עםם של קאנט וגיתה, לוטר ובאך להיכנע ללא קרב לטיפוסים מסוגו של אדולף אייכמן? בין כל הסיבות הרבות מזוקרת תשובה אחת, המתבקשת כמעט מאליה: הלאיוצלים השתלטו על גרמניה מפני שגרמניה עצמה הייתה לאיוצלח קולקטיבי. כאשר אדולף היסלר, הלאיוצלח המונומנטאלי, פתח את פיו — הוא עורר הד אוטומאטי בלבה של אומה שיכלה כולה להזדהות, בתה-הכרתה, עם דמותו של איש זה. הנאציזם, כמחלת-רוח קולקטיבית, יכול להשתלט על כל אומה, כאשר מזדמנות יחד הנסיבות הפוליטיות, הכלכליות והחברתיות המתאימות. אולם בצורתו המיוחדת, ההיסלרית, התאים הנאציזם במיוחד לנשמה הגרמנית. יתכן כי גרמניה לא תהיה המדינה הנאצית האחר

1632 שיאה של מלחמת-שלושים-השנה: מותו של מלך שבדיה, גוסטאב אדולף, בקרב ליד העיר הגרמנית ליצן. בתמונה: המלך קארל-רוואי, שרכב בטעות לתוך שורות-האוייב, ניפצע מכדור, נהרג בחרבות. המלחמה הסתיימה למעשה בתיקו.

רונה בעולם. אך אין זה מקרה שהיא הפכה המדינה הנאצית הראשונה — וכי רק בה לבש הפאשיזם את צורתו הנאצית המיוחדת. „היסלר הוא גרמניה — גרמניה היא היסלר!“ אמרה אחת הסיסמות היות-מפורסמות של הנאצים. יתכן כי סיסמה זו צפנה אמת עמוקה יותר מכפי שהבינו אף הנאצים עצמם.

פסיכו-אנאלוזה של אבא קוראני

אדם המופשט את נקודת-המשבר בהתפתחות הנשמה הגרמנית, יצטרך לחזור כמה מאות שנים אחורה. כמו פסיכו-אנאליטיקן, המפשט בזכרונות-הילדות הנשכחים-כביכול של הפאצינט, יחפש הפסיכו-היסטוריון את הנקודה בה חדלה הנשמה הגרמנית להיות „נורמאלית“.

המאורע המרכזי הזה, המוסיף להטביע את חותמו הניסתר על כל קורות העם הגרמני מאז, הוא מלחמת-שלושים-השנה.

כאשר פרצה מלחמה זו, הייתה גרמניה מדינה פורחת, עריסה של תרבות. זה עתה הולידה מתוכה מהפכה חיובית אדירה — הרפורמאציה של מארטין לוטר. טובי בניה התלהבו מרעיונותיהם הנשגבים של ההומאניסטים הדגולים — אראסמוס איש-טרורדאם, אולריך פון-הוטן.

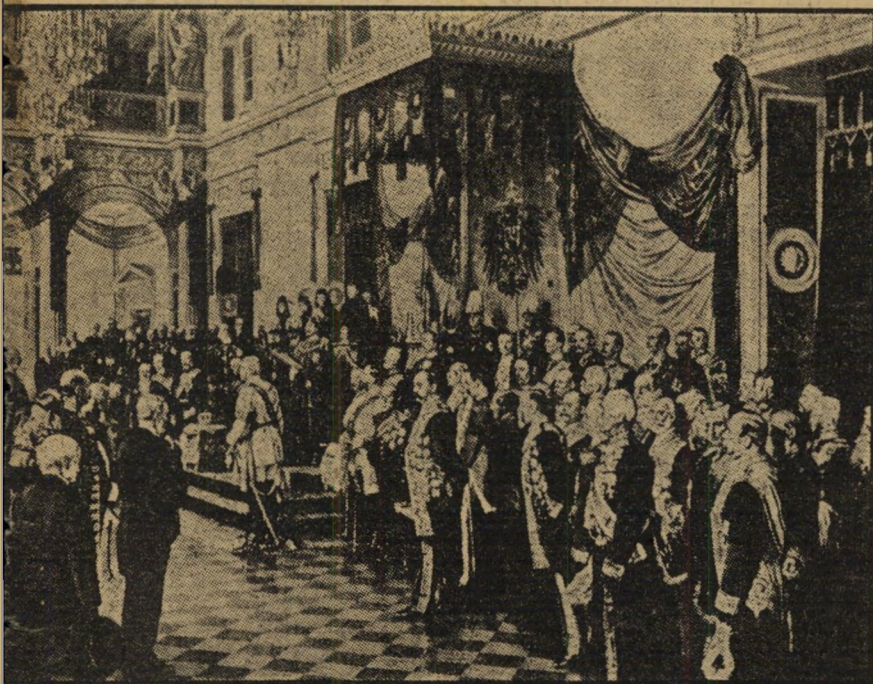
מסביב לגרמניה החלה הרוח הלאומית החדשה ללכד נסיכויות מפוצלות למדינות לאומיות גדולות. אנגליה, צרפת, הולנד, ספרד ופורטוגל התחרו ביניהן מעבר לימים, באמריקה, באפ-ריקה ובאסיה. העם הגרמני הגדול עמד אף הוא בהתחלת דרך זו, יכול היה לקחת לאיחוד נסיכויותיו וליצירת מעצמה עולמית גרמנית.

ואז קרה האסון. ב-1618 פרצה המלחמה הגדולה בין מדינות אירופה. היא לא נגעה כמעט באינטרסים גרמניים — אוסטרים, שבדים, אנגלים, צרפתים וספרדים ירדו על גרמניה כדי לערוך על אדמתה את הקרבות שהיו צריכים להכריע מי ישלוט בקנדה, מי יתפוס את הודו, מי יחזיק בחוף הזהב והשנהב.

לכאורה הייתה זאת מלחמת-דת בין הקאטולים בדרום והפרוטסטנטים-בצפון (מלחמה שלא נסתיימה לגמרי עד היום). אך צרפת הקאטולית תמכה בצפון, נסיכים פרוטסטנטיים תמכו בדרום — כי בשם אלוהים הוכרעו מאבקים הרבה יותר גשמיים.

במשך שלושים שנה עברו גדודים קאטוליים ופרוטסטנטיים, שכריהם של האלנשטיין וטילי, חיילים שבדיים וספרדיים, לאורכו ולרוחבו של הנוף הגרמני. לכולם היה מכנה משותף אחד: הם הרגו את האיכר, אנסו את אשתו, שדדו את רכושו ודרסו את תבואתו. ערים שלמות נלכדו, תוך שחיתת כל תושביהן, לא פעם אלא כמה פעמים בדור אחד.

כאשר נסתיים הטבח הקרוש, בשנת 1648, הייתה גרמניה חרבה. שליש מבניה נהרגו. למעלה ממחצית שיטחה הפך שמה. עד היום מרדמות אמהות גרמניות את בניהן בשיר-

1888 ימי הזוהר של הרייך השני: הקיסר וילהלם ה-2 פותח בפעם הראשונה את מושב הרייכסטאג. האופי המיליטאריסטי של השטר מודגש עליידי ריבוי לובשי-המדים, ביניהם הקיסר עצמו (מתחת לאפיריון). שהתפרסם באומיו השחצניים.

יהודה נפלה, ברם ואש יהודה תקום! כל גרמני משכיל, דור אחרי דור, נאלץ לשאול את עצמו: מדוע הייתה נטושה מלחמה עולמית זו דחקה על אדמת גרמניה? מדוע נפגשו דחקה כאן צבאות כל העולם? התשובה פשוטה. די היה במבט שטחי במפה כדי להבינה. גרמניה היא התיכון האירופי. זוהי בעיקרה ארץ-שפלה. היא פתוחה מארבעת צדדיה לכל צבא פולש. אין לה תעלה כמו לבריטניה, הרים כמו לספרד, מרחקים אדירים כמו לרוסיה, כדי להגן על עצמה. כדי למנוע את הישנות השואה, נאלצו הגרמנים להקים לעצמם חומה מלאכותית. היה זה הצבא הגרמני, היצירה העיקרית של העם הגרמני בין 1648 ל-1945.

חייו של פריץ הגדול

האדם הראשון שקם מעל לשדה-הקטל של מלחמת-שלושים-השנה היה הנסיך של פרוסיה. עד אז לא הייתה פרוסיה חשובה במיוחד בין עשרות הממלכות והנסיכויות של גרמניה. בראשה לא עמד אפילו מלך, אלא רק „קור-פירסט“ — נסיך הזכאי להלכה להשתתף בבחירת קיסר כל-גרמני (הוא הקיסר בחינה, שהשפעתו בגרמניה הייתה כבר אז מבוטלת למדי).

הקור-פירסט הגדול (על שמו נקרא הרחוב הראשי של ברלין המערבית) החל באירגון הצבא. הוא הוריש תפקיד זה למלכי פרוסיה שבאו אחריו. מדור לדור התגבשה והשתכללה המכונה הצבאית הפרוסית. עד שקם פרידריך הגדול, גדול המלכים הפרוסיים, ופתח בסידרת המלחמות המתישות שהפכו את פרוסיה למעצמה העיקרית של גרמניה.

הצבא של „פריץ הזקן“ היה מבוסס על משמעת עיוורת, כמעט בהמית. הוא חייב היה להיות כזה, כי הטאקטיקה של אותם הימים הייתה מבוססת על התקפת-מצח של גושי-חיילים, שנאלצו לצעוד בקחים ישירים ומכוונים, ישר לתוך לועי-הרובים של האוייב. טעינת רובה,

• סחוז בצפון-מזרח גרמניה.